

Aminek súlya van Beszélgetés könyvről, olvasásról Áfra János költővel

Áfra János nagyon kellemes ember. Nyitott, őszinte, közvetlen és szerény, olyan, akiről nem is gondolná az ember elsősre, hogy a kortárs magyar költészet meghatározó személyisége, akinek fiatal kora ellenére számos díja, elismerése van már. Ez jutott eszembe akkor, amikor nem kis meglepetésemre az idei Olvass többet! tábor helyszínén a kóbor macskával a fűben játszó magas fiatalemberben ráismertem a művészre.

A tábor keretében került sor a rendhagyó irodalomórára, ezt követte az a beszélgetés, amin mi, táborozók (OTIT) tehattuk fel kérdéseinket. **A nyitókérdés az Aminek súlya van című mű keletkezési körülményeire vonatkozott**, amit az alkotó fel is olvasott nekünk.

Áfra János: A Rítus című kötetemben jelent meg ez az írás, illetve előtte már a Látó folyóirat is közölte. Felolvasom, mert valószínűleg a legtöbben nem ismerik. – Majd felolvasás után folytatja. – Általában azt hiszi magáról az ember, neki van igaza. Sokszor elfelejtünk gondolni a másik pozíciójára, arra, hogy az ő szempontjából ugyanaz a helyzet teljesen másképp is értelmezhető. A spirituális szemlélődés magában hordozza annak a lehetőségét, hogy ezen egy picit felülemelkedjünk, az Aminek súlya van-ban érvényesülő számonkérő hang felülvizsgálatra késztet, arra, hogy próbáljunk empatikusabbak lenni, átfogóbb képet alkotni a világról, és ne pusztán a saját érdekeinknek alárendelni mindent.

Hogy hogyan született? Úgy, mint a többi szöveg. Általában éjszaka írok, napközben nincs időm. Mostanában egyébként leginkább sehogy sem írok – jegyzi meg. De normál esetben éjszaka születnek a szövegek, amikor – havonta egyszer-kétszer – le tudom rakni a napi tennivalókat, és az írásra koncentrálni. Először átengedem magam az aktuális érzéseknek, kiürítem a fejem. Van, hogy kézzel írok, van, hogy egyből gépelek, de aztán mindig szerkesztek a szövegeken. Az Aminek súlya van strófikus szerkezetű, négy soros versszakokból áll, megpróbáltam úgy formálni, hogy legyen egy logikus, követhető íve és egységként működjön, de kellően tág teret hagyjon az értelmezésnek, mindenki magára ismerhessen benne, hiszen ilyen típusú hibákba, amikről szó van, mind beleesünk.

OTIT: Általában milyen mentális állapotban írod a verseidet?

Á.J.: Tehát az a kérdés, hogy használok-e tudatmódosító szereket? Nem jellemző. Inkább az a meditatív állapot a kiinduló alap, amit az előbb említettem, félreteszem a gondokat, gondolatokat... Ha állandóan gondolkodsz, nem tudod kikapcsolni magad, nem tudsz beengedni új ötleteket. A kreativitásnak az alapja, hogy egy picit kibillenj a megszokásból, a görcsölésből. A meditáció például jó lehetőség arra, hogy kicsit megtanulja az ember kontrollálni ezeket. Én tinédzserként kezdtem el meditálni,

manapság ritkábban szoktam, de írás előtt sokszor megpróbálom ezt a fajta tudatállapotot előidézni. A legjobb, ha nincsen direkt ráfeszülés, hogy na, most akkor erről vagy arról kell írni, hanem csak hagyom, átengedem magam, hogy történjen a szöveg, hogy működjön a vers akarata. Ilyenkor általában már meg is van egy sor, és az hoz egy következőt. A sorok pedig egymásra is reagálnak. Nem csak arról van szó, hogy én véghez akarok vinni valami konkrétat, hanem azáltal, hogy megszületik egy kép, előhív újakat - és ezek között kialakul valamiféle dialógus. Aztán ezt az egészet egybe kell szervezni. Összegezve tehát, nyugodt, kitisztult elmével, ráfeszülés nélkül tudok dolgozni.

OTIT: Van-e valami fő téma a verseidben, amihez gyakran visszatérsz?

Á.J.: Tizenévesen alapvetően azok a témák foglalkoztattak, amik mindenkit, és többször vissza is tértem már ehhez - különösen a Két akarathoz -, a párkapcsolat, az érzelmek, a szerelmi kérdések. Elég terhelt téma. Eleinte azt a nyelvet használtam, amit elsajátítottam az iskolában. Középiskolában volt egy versem, ami Balassi stílusában íródott, megmutattam egy tanáromnak, akivel jó kapcsolatunk volt, és ő könnyesre röhögte magát rajta, mennyire anakronisztikus. Így aztán sokáig nem is volt kedvem írni - teszi hozzá nevetve. De ez egy meghatározó élmény, akkor jöttem rá, hogy mennyire hiteltelen, ha sokszázéves szövegeket utánzunk. Kizárólag régi szövegeken kondicionálódtam, ez volt a baj. Ha ír az ember, nagyon fontos, hogy tájékozódjon, megismerje az elmúlt évtizedek irodalmát, anélkül nem tud hozzákapcsolódni a hagyományhoz. Hiszen a hagyomány érvényes része a kortárs irodalom is, amely a nyelvi-társadalmi változásokat is magán hordozza.

Az első kötetem, a *Glaukóma* előtt egyszerűen elkezdtem szerepverseket írni, s aztán valahogy több ilyen született, utána már természetes volt, hogy ezt vittem tovább, amíg össze nem álltak egy könyvvé. Aztán egy ideig ez még dolgozott bennem, s keresgéltem, de nem volt direkt döntés, hogy mit írjak aztán, csak úgy alakult. A Két akarat esetén a kortárs költészetben sokáig „cikisnek” érzett témához kapcsolódtam, talán szokatlanabb kérdéseket is érintve. Tudtam, hogy ez egy szakmailag kockázatos kísérlet, de épp ezért érdekelt.

Lehet, hogy az új könyvem, a *Rítus* és a korábbiak közt észrevehető tematikus átjárások, de ennek teljesen más a nyelvezete, a világa. Alapvető, mindennapi életünkben fontos eseményekkel, betegségekkel, párkapcsolati kérdésekkel foglalkozik, csak hogy itt érvényesül egy nem hagyományos pozíció, egy nem emberi nézőpont, egy metafizikusabb dimenzió. Utasításrendszereket olvasunk arra vonatkozóan, hogyan lehet ezeket a helyzeteket kezelni, az emberi lét kezdeteitől jelen lévő rítusok milyen alternatívákat, megoldásokat kínálnak.

Végül is vannak visszatérő kérdések, de a megközelítésmód változik. Másrészt pedig verseknél nem mindig van, nem kell, hogy legyen beazonosítható téma, sok más dolog válhat hangsúlyossá, például a képalkotás, a ritmusszerkezet, a forma. Jó esetben ezek egymást erősítő tényezők.

OTIT: Saját műveid közül van-e kedvenced?

Á.J.: Az az érdekes, hogy amikor felolvasok valahol, sokszor visszatérek egyes szövegekhez. De utána, ha valaki felhívja a figyelmemet, hogy mondjuk ezt vagy azt

olvassam el, vagy van ez a szöveg, meg az a szöveg, rájövök, van jobb, mint amit megszoktam. Úgyhogy igazából kedvencem nincs. Életszakaszhoz, hangulathoz kapcsolódóan kerülnek előtérbe egyes szövegek. Kicsit kritikus vagyok a már kész dolgokkal, viszont azt sem szeretném, hogy újra végig kelljen olvasni mindent, és ezáltal rájöjjenek, egyik-másik már mennyire nem én vagyok - hiszen az ember változik. Még nem olvastam el egészében egyik kötetet sem, mióta megjelent.

OTIT: Ki a kedvenc író vagy költő?

Á.J.: Nincs kedvencem, de sok mindenkit szeretek. Nemzetközi szinten is akadnak fontos vonatkozási pontok, magyar viszonylatban is. Inkább kortársakat emelnék ki, mert inkább ők voltak nagy hatással rám, például Borbély Szilárd, aki a Debreceni Egyetemen tanított. Mikor odakerültem, hallgatóként meghatározó impulzust jelentett, hogy ott tanított egy élő költő. Az ő munkássága fontos vonatkozási pont. Merész témákat vizsgál A Testhez című kötete, amelynek egyes szerepversei az abortusz és a vetélés tragédiáját dolgozzák fel. Ugyanakkor teljesen más jellegű köteteket is írt, a könyvei külön világokat építenek. Vagy ott van Oravecz Imre, aki egyébként szintén a Debreceni Egyetemen végzett annak idején, nemrég pedig Aegon-díjat kapott. Róla középiskolában hallottam először, mivel a faktos magyartanárom nagy szerelme volt még egyetemistaként - újabb nevetés. Amikor fakton vettük a verseit, tetszetek, de csak később mélyültem el az életművében, és tényleg nagyon jelentős. Hosszan tudnám sorolni még: Szijj Ferenc, Takács Zsuzsa, Marno János, Németh Zoltán költészete is nagyon érdekes... Például utóbbi az, aki a kortárs magyar költészetben a legmeredekebb dolgokat is megcsinálja. Van egy kötete, aminek az a címe, hogy A perverzió méltósága. - Itt kitér arra, mit ábrázol a kötet címlapja. Nagyjából a kötet világa is ilyen, eléggé elvetemült, de pont attól lett érdekes számomra, hogy mennyire megütköztem rajta, és hogy eleinte mennyire nem tudtam vele mit kezdeni. Sok ilyen szövege van Németh Zoltánnak, ám ettől sokkal finomabb, letisztultabb, kifejezetten „olvasóbarát” versei, kötetei is vannak, ezért őt is kiemelném. Ha nemzetközi viszonylatban nézzük, akkor például Simon Armitage verseit említeném.

Prózában a magyar irodalom nagyon eredményes, például tavaly a fogadóirodáknál az irodalmi Nobel-díjra 12 legesélyesebbnek tartott író között 2 magyar is volt, Nádas Péter és Krasznahorkai László. Utóbbi a legjelentősebb amerikai irodalmi díjat, az America Awards-ot is megkapta már, ami azért elég nagy szó. Rajtuk kívül is vannak nagyon érdekes, magyar irodalomhoz köthető eredmények külföldön. Például Kalász Orsolya Berlinben élő költő tavaly megkapta a Peter Huchel-díjat, ami a legfontosabb német költészeti elismerések közé tartozik, miközben Magyarországon még a szakma sem nagyon foglalkozik a munkáival. De sok más érdekes dolgot is lehet találni, ha az ember alaposabban körülnéz...

OTIT: Az íráson kívül van-e más művészetekkel kapcsolatos dolog, amivel komolyan vagy hobbiszinten foglalkozol?

Á.J.: A debreceni Medgyessy Ferenc Művészeti Szakgimnáziumban festő szakon végeztem, s egy ideig aktívan foglalkoztam képzőművészettel. Már nem szoktam festeni, viszont van egy jókora gyűjteményem kortársaktól, gyakran kérnek fel kiállítás megnyitásra, emellett műkritikákat is írok tárlatokról, most pedig kaptam egy kurátori munkát a MODEM-ben, Benczúr Emese tárlatán dolgozunk. Sok szinten

foglalkozok a képzőművészettel, és általában véve pont az irodalom és a képzőművészet kapcsolata érdekel leginkább. Emellett sokat járok színházba, a Csokonai Színház nívódíjbizottságának is tagja lettem tavaly. Ezt az adott idényben legjobb teljesítményt nyújtó színészek, színházi szakemberek kapják. Ez is egy motiváció, hogy megnézzem a friss darabokat, de csak műkedvelő vagyok. A zenélés eddig kimaradt az életemből, de minden nap hallgatók zenét. A KULTer.hu összművészeti kulturális oldalt 8 éve szerkesztjük, a felület sok területtel foglalkozik, úgyhogy érdeklődve figyelem a popkultúra, a vizuális kultúra alakulását is - ennek hála sok mindent megismerek.

OTIT: Mit gondolsz a kötelező olvasmányokról?

Á.J.: Nos, én sokszor nem olvastam el őket - nevet újra. Különösen általános iskolában volt szenvedés átrágni magam egy-egy könyvön. A kötelező olvasmányok általában nem kötöttek le. Gimnáziumban már szívesebben olvastam őket, találtam olyasmit, ami érdekelt. Szerintem fel lehetne frissíteni a listát úgy, hogy érdekesebb, kedvelhetőbb legyen. Nem volna ördögtől való, ha néhány populáris vagy ifjúsági irodalmi mű is szóba kerülne. Persze van, ahol ez már megtörtént, és nem minden diák örül ennek. Hogy hogyan lehetne ezt igazán jól csinálni, összetett kérdés.

OTIT: Azt mondtad, hogy mást adnál kötelezőnek. Konkrétan mit?

Á.J.: Valószínűleg nem tudok egy gyors tematikát rögtönözni, mert ezt még nem gondoltam át, de például érdemes lenne együtt olvasni könyveket filmekkel - persze még mielőtt a filmet megnézzük, előtte elolvasni a könyveket. Patrick Süskind Parfüm című regénye szerintem egy nagyon olvasmányos, de igényes, eredeti történet, egész jó filmadaptáció készült belőle, tehát ezt bátran lehetne középiskolában tanítani, kedvet is csinálna az olvasáshoz. Kicsit meredekebb Michel Houellebecq francia kortárs író regényei közül a Behódolás. Néhány éve jelent meg, még a migrációs hullám felerősödése előtt. Franciaországban persze már sokkal korábban előkerült társadalmi problémaként az iszlám térnyerése, ezzel foglalkozik a könyv, egy disztópiát vázol fel arról, hogy az arab kultúra gyakorlatilag átveheti az irányítást. A történeti, kultúrtörténeti szempontok számbavételével is lehetne sok mindenről beszélgetni ennek apropóján, ezzel együtt persze arról is, ami körülvesz bennünket.

Hogyha a magyar kortárs irodalomból válogatnék, akkor nem biztos, hogy Nádas Pétert és Esterházy Pétert venném előre, de vannak olvasmányosabb köteteik, például Esterházy az Egy nője rövidprózából áll, s humorosan, érzékenyen beszél a nőkhöz való kapcsolatról, bátran kötelezővé lehetne tenni középiskolában is. Vagy mondjuk Nádasnak a Saját halál című művét, amely szintén nem túl terjedelmes szöveg, egy halálközeli élménnyel, a halál közelségével szembesít megrendítően. Oravecz Imrétől az 1972. szeptembert is ajánlanám, ami a kapcsolati dinamikákkal foglalkozik egyedülálló érzékenységgel. Ez egy műfajilag nehezen meghatározható könyv, prózaversszerűen van tördelve. Egészen prózaszerű, narratív szövegek, melyeknek a dinamikája, ritmusa mégiscsak lírai. Van bennük valami ritmikus gondolatszerzés, nagyon átérezhető olvasmány.

Most hirtelen ennyi jutott eszembe, de biztos jobban is össze lehetne foglalni a témát, és kitágítani a kört... Izgalmas lehet akár szemelvények szintjén is megnézni hasonló színvonalú műveket. Ugyanakkor ott van még pl. a Szívlapát versantológia, amely kifejezetten a kortárs költészettel foglalkozik, abból is érdemes válogatni, elég széles

skálát mutat meg, ráadásul olyan szövegekkel, amik általában könnyen átérezhetők tinédzserként is, s közben sok nevet megjegyezhetnek az olvasók. Ezzel két legyet üthet a tanár egy csapásra.

OTIT: Milyen volt a könyvtárhoz való viszonyod régen és milyen most?

Á.J.: Főleg gimnáziumban jártam sokat könyvtárba, elsősorban folyóiratokat olvasni. Képzőművészeti újságokat meg irodalmi lapokat, például az Alföldet, aminek az elemzéseit, bonyolultabb tanulmányait nem mindig értettem, sokszor még a versek is különösnek tűntek, de ez egy fontos emlék, hogy rendszeresen olvastam. Az egyetem alatt is. Gyönyörű olvasóterem van a Debreceni Egyetem főépületében, oda jártam be tanulni, vizsgákra készülni. Néhány éve még nem mindent kaptak meg a hallgatók fénymásolatban vagy online. Most (oktatóként) már én is úgy állítom össze az olvasnivalók listáját, hogy szinte mindenhez van elérési link, az interneten a legtöbb dolog elérhető. Nehezebben veszik rá magukat a mai egyetemisták, hogy utánajárjanak dolgoknak, sokszor az is sok, ha kettőt kell kattintani, mire elérnek a tartalomhoz. Ez egy teljesen új dolog, de valahogy az oktatásnak is meg kell próbálni felzárkózni a helyzethez. Jelenleg alkalmi könyvtárlátogató vagyok.

OTIT: Ha nem költő lennél, akkor mi lenne a foglalkozásod?

Á.J.: Hogy mi lennék szívesen? Nem tudom. Rocksztár. Vagy festőművész, de nem vagyok elég jó festő. Se elég exhibicionista ahhoz, hogy rocksztár legyek - nevet újra. - És hangom sincs, úgy melleleg. Énekkarba jártam azért, de az egy külön történet...

OTIT: Vannak még terveid a festészettel kapcsolatban?

Á.J.: Ha tudnék vállalhatóan festeni, szívesen festenék. Igazából voltak kiállításaim, volt képeladásom is, tehát nem elképzelhetetlen, hogy lenne értelme csinálni, de az irodalomban jobban megtaláltam magam, a saját világomat. Egyébként szeretnék még nyugdíjas korom előtt visszatérni a festéshez. Foglalkoztat a dolog elméleti szinten is, például érdekel a szöveghasználat a képeken, tehát olyan vizuális munkák létrehozása, amikben a szövegnek jelentősége van, vagy valamiképpen, akár csak mintázat szintjén fontos a szövegszerűség. Ezeket a típusú műalkotásokat tanulmányokban is vizsgálom.

OTIT: Mi az első könyvélmény, amire emlékszel? Meg tudod-e mondani, hogy mi volt az első mese vagy történet, amit neked olvastak fel? Ki volt az a felnőtt a gyerekkorodban, akihez ezek az élmények kötődnek?

Á.J.: Egyrészt a Bibliából származó mesék, történetek maradtak meg, édesanyámtól, másrészt A kis herceg volt az a könyv, amit édesapámtól kaptam, mielőtt meghalt, és ez eleven élmény maradt, A torzulás íve című versem erről szól. Harmadrészt, költészet terén leginkább Weöres Sándor világa, a gyerekversnek mondott ütemhangsúlyos szövegei, azoknak a ritmikája erősen megmaradt.

OTIT: Hogy jutottál arra, hogy kiadd a verseidet? Volt-e olyan, aki nagyon ösztönzött és támogatott vagy mindig is benned volt az elhatározás?

Á.J.: Álmodoztam már gimnazistaként is, hogy majd lesz egy saját kötetem, és én fogom illusztrálni. Aztán később rájöttem, hogy nem muszáj nekem illusztrálni, nem attól lesz jó. Igazából egyetem elején kezdtem el publikálni lapokban, 20 éves koromban. Persze,

volt egy sor kötettervem már korábban is, de hál' Istennek nem lett ezekből semmi, majd csak akkor merült fel komolyan ez a dolog, mikorra épp összeállt egy egységesebb anyag. Megkerestek a József Attila Kör későbbi sorozatszerkesztői, hogy megnéznék a kéziratomat, és pályáznának vele a kiadásra. Tehát ez egy hosszú folyamat volt - onnantól, hogy elkérték a kéziratot, addig, hogy megjelent vagy 1,5 év telt el.

Könyvet megjelentetni akkor van értelme, ha egy kiadó vállalja a költségeit. Úgy, hogy az ember önpénzén, magánkiadásban megjelentet egy könyvet, soha nem térül meg, mert nem kerül be a könyvforgalmazókhoz, nem terjesztik. Csak a saját körödben tudod osztogatni, és végül rámegy az összes pénzed. Akkor érzed magad ténylegesen megbecsülve, akkor reflektálnak rá a kritikusok, ha egy ismertebb helyen jön ki. Persze bonyolultabb ez az út, több időt kell várni, és erős a szelekció, mert sokan írnak - de kell ez a minőségi elvű szűrés. Szerencsére ma kifejezetten népszerű az írás. Sok műhely és tábor van, ami tehetséggondozással foglalkozik, ez jó kiindulópont, aztán jöhet a publikálás, de a kötetrel érdemes várni addig, mígnem megérik az egész valami egységes dologgá.

OTIT: A felmenőid közül írt valaki verset, prózát vagy bármi mást?

Á.J.: Már felnőtt voltam, mikor kiderült, hogy apukám írt. Ő esztergályos volt egyébként, találtam tőle kis jegyzetfüzeteket, meg anyukám mesélte is, hogy foglalkozott ezzel. Nem publikált, csak egyszerűen a saját élményeit dolgozta fel. Az kiskoromban feltűnő volt, hogy munka után sokat olvasott, főleg sci-fit, de engem ez a műfaj eddig nem húzott be igazán.

A beszélgetés vége felé közeledve egyre oldottabb lett a légkör, könnyedebb kérdések is elhangzottak, így megtudhattuk, hogy Áfra János balkezes, és azt is, hogy hogyan került kapcsolatba a „felnőtt tartalmakkal” tízévesen. Végül elhangzott az utolsó kérdés.

OTIT: Van egy állandó kérdésünk, amit mindig fel szoktunk tenni így a riport végén. Hogyan fejeznéd be azt a mondatot, hogy „Olvass többet, mert...”?

Á.J.: Olvass többet, és nagyobb lesz a rálátásod a világra, remélhetőleg jobban fogod érteni az embereket, jobban átérzel helyzeteket, megoldási stratégiákat kaphatsz egy aktuális vagy korábbi/későbbi szituációra. Az olvasottság javít a problémamegoldóképességen, valamint terápiaképpen is működhet - egyre többen foglalkoznak művészet- és biblioterápiával, kortárs szövegeket is használnak a csoportos munkához. Egyszer egy börtönterapeuta keresett meg azzal, hogy egy anya-fió kapcsolatot problematizáló szövegemet, a Nyúlványt bevitte a raboknak, akikkel aztán ennek apropóján beszélgettek. Tehát egy-egy írás tapasztalatokat idézhet fel, azoknak az újragondolására készítet, ugyanakkor lehetőséget ad a világ olyan dolgainak megismerésére, amelyekkel egyébként közvetlenül nem találkozánk. Bővül a szókincsünk, kritikusabbak leszünk, jobban meg tudjuk különböztetni a dolgokat, hogy mi az, aminek tényleg tétje van, és mi az, ami a felszínen mozog. Az olvasás gazdagabbá teszi az életünket.

A riportot 2018. június 30-án az Olvass többet! tábor lakói készítették: Adamik Míra, Baditz Lili, Csákfalvi Réka, Diós Letícia, Ézsiás Zsófia, Győrfi Tünde, Halász Bendek, Jene Zsófia, Joó Eszter, Károly Kinga, Kecskés Bence, Kiss Virág, Krizsó Réka, László Petra Fruzsina, Orbán Leila, Szirmai Panna, Tamássy Boglárka, Veress Csaba

Lejegyezte: Jene Zsófia 9. NyB osztályos tanuló (Debreceni Ady Endre Gimnázium)